

SOS CHILDREN'S
VILLAGES
INTERNATIONAL

Sabiedrības integrācijas
fonds

PROJEKTS

"JAUNIEŠU DROŠUMSPĒJAS VEICINĀŠANA ĀRPUSĢIMENES APRŪPĒ"

NR. 2012.EEZ/DAP/MAC/201

Iepazīstināt ar :

- projektu, tā mērķi un aktivitātēm**
 - drošumspējas jēdzienu**
- pētījuma par jauniešu patstāvīgas dzīves uzsākšanu rezultātiem**
 - galvenajiem secinājumiem no vizītēm pašvaldībās**
- problēmjaudājumiem un iespējamajiem risinājumiem, lai atbalstītu patstāvīgas dzīves uzsākšanu jauniešiem**

Mērķa grupa : **jaunieši ārpusģimenes aprūpē** (*pamatā institucionālā aprūpe, taču arī audžuģimenes, aizbildnība*), **īpaši jaunieši, kuriem beidzas ārpusģimenes aprūpes periods un kuri gatavojas doties patstāvīgā dzīvē**

Mērķis:

- pievērst uzmanību ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu vajadzībām un atbalsta sistēmas nepieciešamībai bērniem un jauniešiem, kuri ir zaudējuši savu vecāku atbalstu
 - Piedāvāt risinājumus ārpusģimenes aprūpē esošo jauniešu **DROŠUMSPĒJAS** stiprināšanai: *jauniešu līdzdalība*, metodes un pieejas, sadarbība – pašvaldība, nevalstiskās organizācijas, speciālisti
- Kāpēc šāds projekts:** prakse un pētījumu dati rāda, ka jaunieši, kas ilgstoši uzturējušies ārpusģimenes aprūpē (institūcijās) ir nepietiekami sagatavoti patstāvīgas dzīves uzsākšanai

Patstāvīgas dzīves uzsākšana izdalīta kā īpašs posms alternatīvās aprūpes ietvaros

**sagatavošanās patstāvīgai
dzīvei alternatīvās aprūpes
ietvaros**

(angļu val. - *preparation for leaving care*)

patstāvīgas dzīves uzsākšana

(angļu val. - *aftercare support*)

**Atbalsta process patstāvīgas dzīves uzsākšanai jauniešiem
alternatīvajā aprūpē**

- pētījums par situāciju, ar kādu saskaras jaunieši pirms un pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās un nepieciešamajiem palīdzības/atbalsta pakalpojumiem
- darba metožu kopums ar jauniešiem institūcijā, ieteicamie pakalpojumi pašvaldībā
- izveidots jauns sadarbības tīkls nacionālā līmenī
- tikšanās ar 25 pašvaldībām
- neformālas diskusijas Jauniešu mājās «Jaunietis – Jaunietiem»
- noslēguma diskusija par projekta turpinājumu un aktivitātēm 2016+ Labklājības ministrijā 17.12.2015

Drošumspējas jēdziens (drošības sajūta)

- **cilvēka drošumspēja raksturo cilvēka adaptācijas spēju strauji mainīgā vidē**
- **cilvēks ar augstu drošumspēju ir par sevi drošs, radošs cilvēks, spējīgs parūpēties par sevi un citiem, pielāgoties apstākļiem**
- **cilvēks ar nepietiekamu drošumspēju nevar saskatīt iespējas attīstīties, jūtas apdraudēts, neuzticas citiem**
- **drošumspēja attiecas uz pieejamo resursu kopumu, kas stiprina jaunieša ārpusģimenes aprūpē spēju tikt galā ar dažādiem iekšējiem un ārējiem draudiem**

Starptautiskas vadlīnijas: ANO Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi (2010), Quality4Children standarti, UNICEF Konvencija

Valsts : Bērnu tiesību aizsardzības likums, Sociālās palīdzības un pakalpojumu likums; koncepcija par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu (2015); Sociālo pakalpojumu pamatnostādnes 2014.-2020. gadam

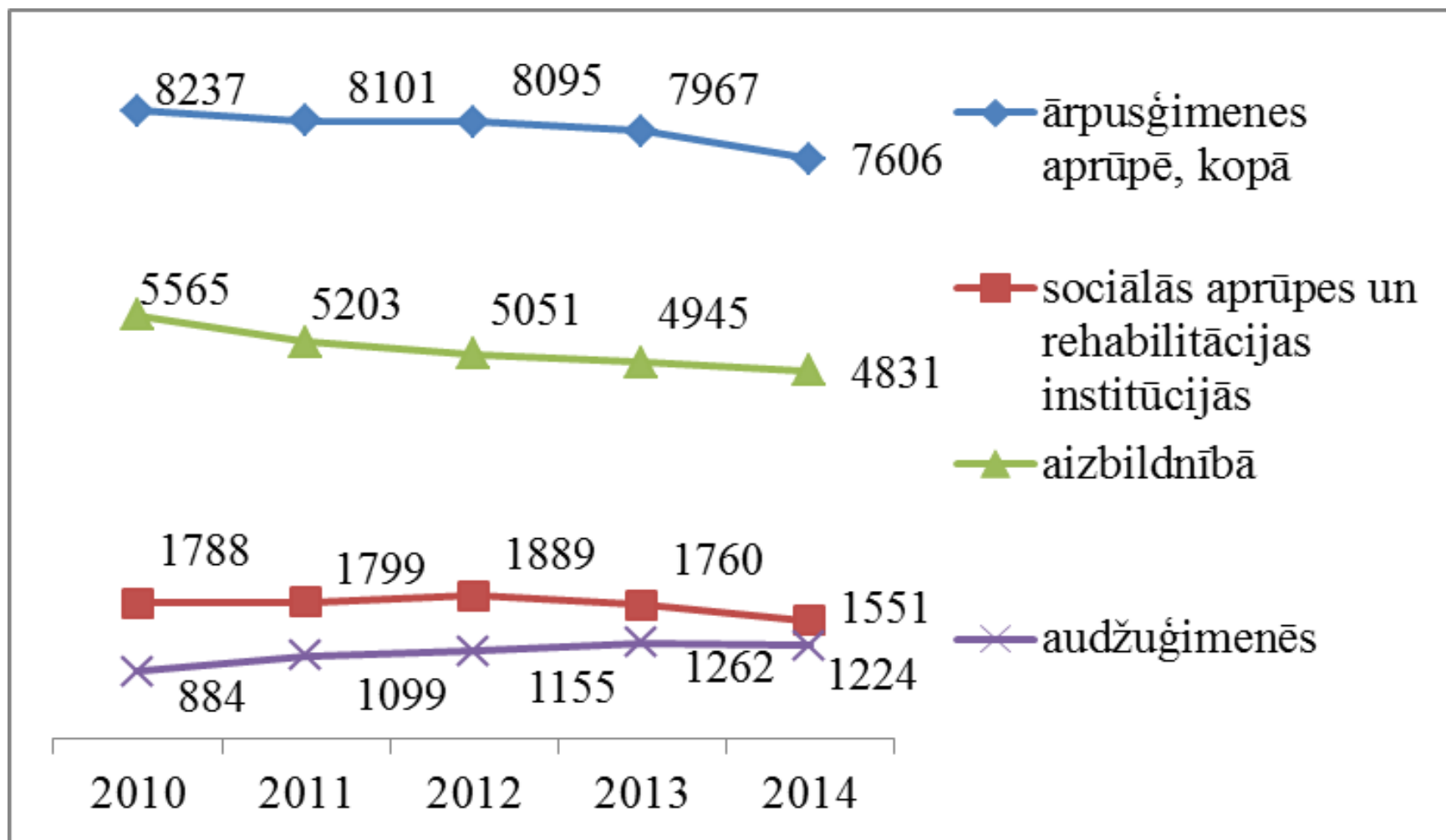
Pašvaldības (119) un sociālais dienests: atbild par ārpusģimenes aprūpes organizēšanu

Nevalstiskās organizācijas : sniedz pakalpojumus un pārstāv intereses

Projekta
fokuss

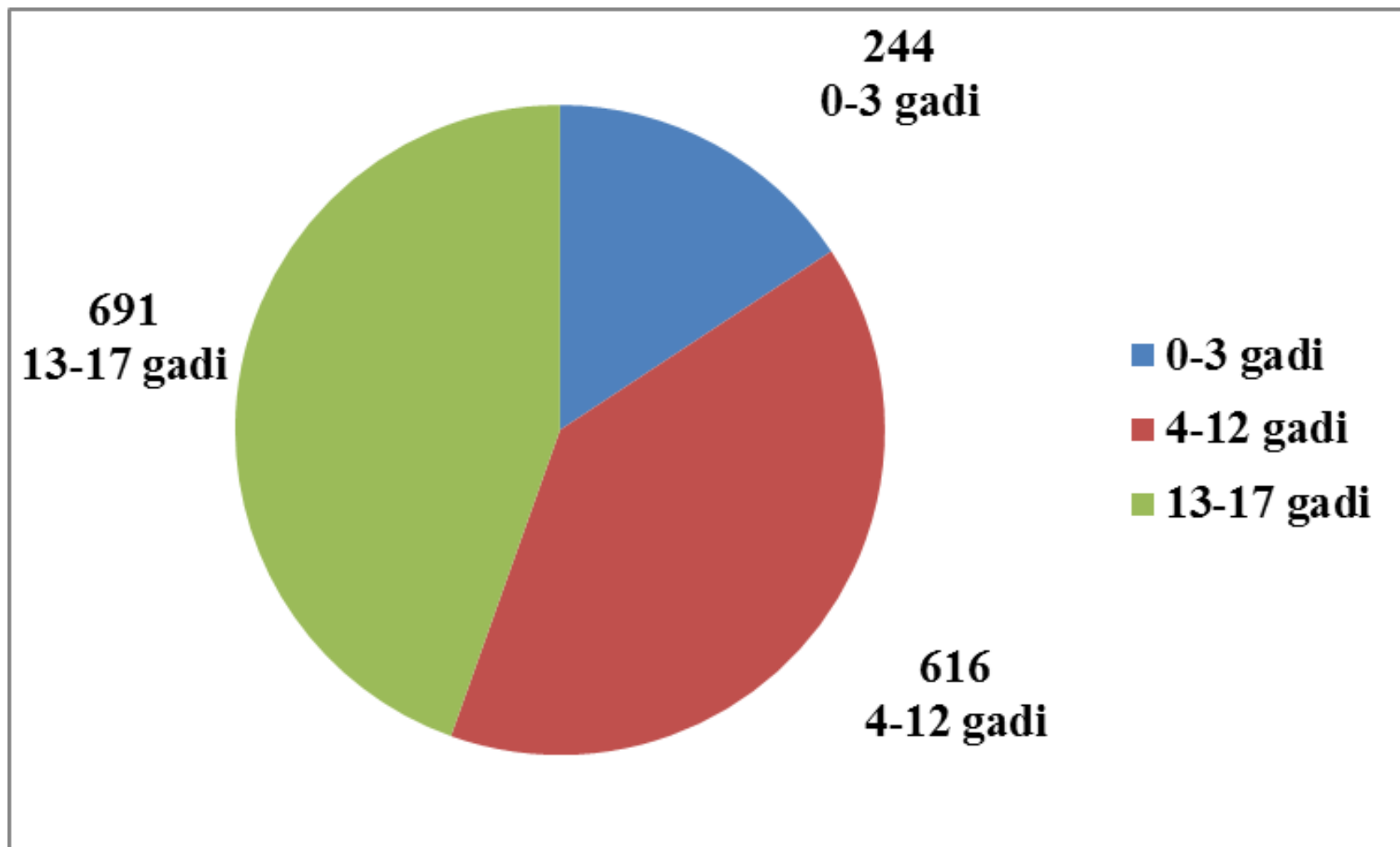

Arpusģimenes aprūpē esošo bērnu skaits kopā un sadalījumā pa ārpusģimenes aprūpes formām, 2010 – 2014

Sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijās esošo bērnu skaits sadalījumā pa vecuma grupām, 2014

- **pētījuma jautājums: ārpusģimenes aprūpē esošo jauniešu gatavība uzsākt patstāvīgu dzīvi**
- **pētījumā salīdzinātas divas jauniešu grupas:**
 - **jaunieši, kuri atrodas institucionālajā aprūpē (107)**
 - **jaunieši, kuri uzsākuši patstāvīgu dzīvi (44)**

Jaunieši vecumā no 16-24

PAMATNODARBOŠANĀS

- uzsākot patstāvīgu dzīvi strauji samazinās to jauniešu skaits, kuri mācās : 39 % patstāvīgi dzīvojošo jauniešu *strādā, nemācās*; 37 % *patstāvīgi dzīvojošo jauniešu mācās, tai skaitā 23 % (+) mācības apvieno ar darbu*; **(!!!) 25 % patstāvīgi dzīvojošo jauniešu ne strādā, ne mācās**
- pastāv lielas atšķirības starp to, kādu dzīves modeli jaunieši vēlējies esot alternatīvajā aprūpē un, kāda izveidojusies reālā dzīve:

71 % patstāvīgi dzīvojošo jauniešu daļa norādīja, ka pārtraucot aprūpi viņi vēlējušies mācīties, un tikai 23 % apstiprināja, ka viņi vēlējušies strādāt un mācības neturpināt. Taču, kā rāda reālā prakse, lielākā daļa jauniešu – 39 % pēc patstāvīgas dzīves uzsākšanas tikai strādā un mācības neturpina, bet 25 % ne mācās, ne strādā. Pozitīvi, ka 37 % turpina mācības, tai sk. 23 % mācības apvienojot ar darbu.

GATAVĪBA UZSĀKT PATSTĀVĪGU DZĪVI

- aprūpē esošie jaunieši daudz optimistiskāk vērtē gatavību uzsākt patstāvīgu dzīvi
- patstāvīgi dzīvojošie kā pieņemamu vecumu patstāvīgas dzīves uzsākšanai uzskatīja:
 - 25 % 18 gadi
 - 45 % 20 – 21 gadi
 - 27 % 22 – 25 gadi

PROBLĒMAS AR KURĀM JĀSASKARAS UZSĀKOT PATSTĀVĪGU DZĪVI

- patstāvīgi dzīvojošiem jauniešiem daudz aktuālākas kļūst finanšu, mājokļa un nodarbinātības problēmas
- patstāvīgi dzīvojošiem jauniešiem pastiprinās atsvešinātība un satraukums. Biežāk atzīmētās problēmas - *vientulība, atbalsta trūkums, nomāktība, trauksme, nedrošība*
- aprūpē esošiem jauniešiem aktuālāka ir *fiziska un emocionāla vardarbība* – no tuvāko puses, no apkārtējiem (!!!)

ATBALSTA RESURSI UZSĀKOT PATSTĀVĪGU DZĪVI

- uzsākot patstāvīgu pieaug dažādu *neformālu sociālo kontaktu tīklu, radinieku* nozīme un strauji samazinās *bērnu namu vai jauniešu māju darbinieku loma*
- nozīmīga loma patstāvīgi dzīvojošiem jauniešiem ir *sociālajam darbiniekam*
- 11 % patstāvīgi dzīvojošo jauniešu palīdzību nemeklētu

VĒLAMAIS ATBALSTS UZSĀKOT PATSTĀVĪGU DZĪVI JAUNIEŠU SKATĪJUMĀ

Patstāvīgi dzīvojošie jaunieši kā vēlamo norādījuši – jauniešu atbalsta grupas (!!!), jurista (!!!), psihologa konsultācijas (!!!), iespēju dzīvot pašvaldībā, kur ir darbs, darba vietu.

(!!!) Jaunieši ļoti maz iesaistās jauniešu organizācijās un biedrībās un ir diezgan pasīvi pret šādu līdzdalības formu. Aptauja parāda, ka jauniešiem nav līdzdalības un iesaistīšanās pieredzes, kā arī liecina par vāju šo organizāciju darbību, iesaistot tieši ārpusģimenes aprūpē esošos jauniešus.

JAUNIEŠU VAJADZĪBAS / PAKALPOJUMI

- **Atbalsta grupas / jauniešu dienas centrs**
- **Sociālais darbinieks – rehabilitācijas plāns**
- **Psihologs**
- **Mentora pakalpojums**
- **Asistents**
- **Jurists – mājokļa jautājumi, darba tiesiskā aizsardzība**
- **Iesaistīšanās un līdzdalība sabiedriskās aktivitātēs, interešu grupās, lēmumu pieņemšanas procesos – kādas ir iespējas**

■ Ekspertu viedoklis:

Nevis aprūpes forma (maza institūcija vai audžuģimenes) nosaka rezultātu, bet gan aprūpes kvalitāte!!!

Pētījumi rāda, ka ir divi faktori, kas nosaka bērnu labsajūtu un pozitīvu rezultātu ārpusģimenes aprūpē:

- Pēc iespējas mazāka aprūpētāju maiņa, ilgtermiņa attiecības (tas pats attiecas uz sociālajiem darbiniekiem pašvaldībās, kas rūpējas par riska ģimenēm un bērniem > vajadzētu domāt kā novērst darbinieku mainību)
- Bērns izjūt sevi kā daļu no vienaudžu grupas - jauniešu līdzdalības veicināšana (jaunietis kā savas dzīves eksperts, nevis objekts)

Mērķis jauniešu pēc ārpusģimenes aprūpes interešu aizstāvība.

Apvieno NVO un valsts, pašvaldību institūcijas.

Jauniešu līdzdalība Tīkla darbībā.

Dibināts 27.03.2015

11 dalībnieki no NVO un ārpusģimenes aprūpes iestādēm:

1) SOS Bērnu ciematu asociācija;

- SOS Jelgavas Jauniešu māja;

2) asociācija “Dzīvesprieks”;

3) biedrība “Mentor Latvia”;

4) Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centrs:

- bērnu nams “Ziemeļi”;

- jauniešu māja “Ezermala”.

Tīklā darbojas arī jaunieši ar ārpusģimenes aprūpes pieredzi.

Valsts Bērnu tiesību aizsardzības inspekcija piedalās tīklā un sniedz atbalstu kā neatkarīgais eksperts.

- Divi metodiskie materiāli –**buklets bērniem un jauniešiem par viņu tiesībām ārpusģimenes aprūpē** un **buklets par sociālajām garantijām pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās**. Bukleti veidoti bērniem un jauniešiem piemērotā, saprotamā valodā, kas vienkāršā un saprotamā veidā izskaidro sociālās garantijas un sniedz citu svarīgu informāciju, kas nepieciešama, dzīvojot patstāvīgi.
- Sadarbībā ar “GO Beyond” jauniešiem 10. septembrī notika pirmais **tīkla jauniešu pasākums**, kura laikā tika apzinātas jauniešu vēlmes un intereses attiecībā uz pašu jauniešu dalību šādā tīklā.
- Uz **mājas lapas** www.patstavigadzive.lv bāzes uzsākts veidot un uzturēt portālu jauniešiem ar ārpusģimenes aprūpes pieredzi (un ne tikai), kurā jaunieši varētu atrast un arī ievietot sev aktuālu informāciju, uzdot jautājumus un saņemt atbildes no speciālistiem.

Mērķis padarīt šo mājas lapu par galveno instrumentu jauniešu konsultēšanā aktuālos jautājumos. Mājas lapas uzturēšanā plānots iesaistīt pašus tīkla jauniešus.

6 mēnešus pirms pilngadības sasniegšanas rakstiska informācija par tiesībām saņemt palīdzību

18 gadu vecums

Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteikts:

(1) Ārpusģimenes aprūpi izbeidz, kad bērna vecāku ģimenē tiek nodrošināti labvēlīgi apstākļi bērna attīstībai vai arī viņš ir sasniedzis 18 gadu vecumu.

Ilgāka bērna atstāšana aprūpes iestādē pieļaujama līdz mācību gada beigām, ja bērns turpina mācības (vecumu piesaistīt izglītības apguvei/iegūšanai, nevis bioloģiskajam vecumam)

Mājoklis – atšķirīgs atkarībā no pašvaldības, kuras Bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par bērna ievietošanu ārpusģimenes (noteikt vienotu vai atkarībā no dzīvesvietas). 2 iespējas – īrēt vai iestāties dzīvokļa rindā. Pirmā iemaksa (!)

Vienreizējie pabalsti – (1) bērnu nams izmaksā naudas līdzekļus 2 soc.nodroš.pabalstu apmērā (2015.g. 126.06 eiro) (2) pašvald.pabalsts inventāra iegādei 249.71 eiro

Ja turpina mācības	Ja mācības neturpina
64.03 eiro (soc.nodroš.pabalsta apjoms)	

Apgādnieka zaudējuma pensija (*atkarīga no zaudētā apgādnieka sociālās apdrošināšanas iemaksu apjoma un laika perioda*)

Pašvaldību vizītes: Jaunietis aprūpē

- Aizbildnība, audžuģimenes, institūcijas, speciālās internātpamatskolas
- Pašvaldībās maz konkrētas informācijas par aizbildnībā un audžuģimenēs esošo jauniešu patstāvīgas dzīves uzsākšanu
- Pastāv atšķirīgas pieejas dažādās aprūpes institūcijās jaunieša sagatavošanai patstāvīgai dzīvei esot aprūpē
- Uzsākt sagatavošanu patstāvīgai dzīvei 6 mēnešus iepriekš ir par vēlu (piemēram, attiecībā uz mājokli)
- Vai pašvaldībai vajadzētu vairāk iesaistīties sadarbībā ar aprūpes institūciju pirms jaunietis uzsāk patstāvīgu dzīvi?
- Ietekmē aprūpes formu maiņa jaunieša dzīves pieredzē (piemēram, a/ģimenēm ir grūtības ar pusaudžiem)

- Liela daļa jauniešu nemaz nenonāk pašvaldībā, kuras Bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par jaunieša aprūpes formu. Jaunieši dodas uz citām pašvaldībām, kur ir darbs un mācības. Līdz ar to pašvaldībai nav iespējas atbalstīt jaunieti. Īpaši mazās pašvaldības atzīst, ka viņām nav ziņu par jauniešiem, kas devušies strādāt / mācīties uz citām pašvaldībām. Vēl mazāk informācijas ir par citu pašvaldību jauniešiem, kuri konkrētajā pašvaldībā uzsāk patstāvīgu dzīvi.
- Vismazāk informācijas ir par tiem jauniešiem, kas neturpina mācības.

MĀJOKLIS

Atšķirīga pieejamība mājokļiem, atšķirīga situācija ar pašvaldību dzīvokļu fondu un mājokļu kvalitāte :

sociālā pedagoģe kopā ar jauniem devusies kārtot jautājumu par dzīvesvietas piešķiršanu pēc aprūpes beigšanas. Sākumā jaunietei piedāvātas vairākas pilnīgi neapdzīvojamās telpas – bez logu rūtīm, ar sabrukušām krāsnīm. Kad sociālā pedagoģe piedraudējusi vērsties VBTAI, tad atradusies normāla apdzīvojamā platība. Ja jaunieši šādā situācijā būtu bijusi viena pati, viņas intereses netiktu ievērotas.

Atbalsts mājoklim atšķirīgs, atkarībā no pašvaldības (veicot nelielu izpēti i-netā, mājokļa pabalsts variē no 30.00 eiro līdz ...)

Bieži nav naudas pirmajai iemaksai, mazs lēto dzīvokļu piedāvājums.

Ir jaunieši, kas patstāvīgi dzīvi uzsāk bez noteiktas dzīves vietas

JAUNIEŠA VECUMS UZSĀKOT PATSTĀVĪGU DZĪVI

18 gadu vecums ir pārāk agri

- Ļoti svarīgs ir pirmais dzīves gads

NODARBINĀTĪBA

Grūtības atrast darbu. Cēloņi - pārāk zems izglītības līmenis, nav profesijas, grūti atrast darbu jauniešiem ar garīgo atpalcību. Daudziem jauniešiem vāja motivācija strādāt un/vai mācīties

APGĀDNIKĀ ZAUDĒJUMA PENSIJA – uzkrātā AZP tiek izmaksāta uzreiz pilnā apjomā. Ja jaunietis nav sagatavots, šī nauda netiek mērķtiecīgi izlietota.

APRŪPES INSTITŪCIJAS SADARBĪBA AR JAUNIETI & SOCIĀLO DARBINIEKU (pašvaldības Sociālais dienests)

- * Dažādas prakses – ir institūcijas, kuras cenšas uzturēt kontaktus, bet pārsvarā gadījumu saikne pazūd.
- * Jaunieši pēc aprūpes atstāšanas labprātāk kontaktējas ar aprūpes iestādes darbiniekiem, nevis sociālo dienestu
- * Labā prakse: 6 mēnešus pēc institūcijas atstāšanas skola sūta anketu uz pašvaldību, kuras Bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par ievietošanu aprūpes iestādē, lai noskaidrotu situāciju

ATBALSTS (īpaši nozīmīgs pirmajā gadā)

Nav «drošas aizmugures» - atbalsta personas. Būtisks ir tieši emocionālais atbalsts, atbalsta persona, vajadzīgs padoms.

Mentors – viens no uzdevumiem, palīdzēt iejusties vienaudžu vidū.

Pašvaldībās ir pieejams psihologs, jurists, bet jaunieši šos pakalpojumus neizmanto.

Grūtības nokārtot nepieciešamās formalitātes soc.dienestos, NVA u.c.

Pietrūkst līdzekļu veselības aprūpes pakalpojumiem.

SAGATAVOŠANA APRŪPES IESTĀDĒ

- Vienotu pieeja aprūpē esošo jauniešu sagatavošanai patstāvīgai dzīvei (atsevišķa programma / brīvprātības princips / - ???), 1 gads pirms patstāvīgas dzīves uzsākšanas

SOCIĀLAIS DIENESTS

- Jākonkretizē, kas ietilpst soc.dienesta atbildībā 6 mēn. pirms un 6 mēn. pēc jaunieša iziešanas no bērnu nama
- Jāparedz iespēja pabalstu naudas veidā aizvietot ar maksu par pakalpojumu (piem., pabalsts malkas iegādei jauniešiem ar atkarības problēmām)
- Minimālais atbalsta pakalpojumu grozs pirmajam gadam – pēcaprūpes programma: ļoti svarīga ir atbalsta persona (mentors, asistents)

VECUMS

- Patstāvīgas dzīves vecumu piesaistīt izglītības pabeigšanai nevis bioloģiskajam vecumam

ATBALSTA SISTĒMA

Atbalstu piesaistīt pašvaldībai / reālajai dzīvesvietai, kurā jaunietis uzsācis patstāvīgu dzīvi, nevis pašvaldībai, kuras Bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par jaunieša ārpusģimenes aprūpi

- Atsevišķi skatīt jauniešus ar īpašām vajadzībām (piem., psihiskiem traucējumiem, garīgu atpalcību) – jauniešu grupa, kurai vajadzīgs īpašs atbalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanai

MĀJOKLIS

- Noteikt vienotu mājokļa pabalstu visā valstī vai arī atkarībā no pašvaldības, kurā mājoklis tiek īrēts (nevis atkarībā no pašvaldības, kura pieņēmusi lēmumu par jaunieša ievietošanu ārpusģimenes aprūpē, maksātspējas) *Jaunietim uzsākot patstāvīgo dzīvi, paredzēt*
- Paredzēt atbalstu pirmajai iemaksai (???)
- Vieta, kur dzīvot, ir jāatrod pirms jaunietis uzsāk patstāvīgo dzīvi ārpus bērnu nama/jauniešu mājas